Kimmo Ulkuniemi
Poliisitarkastaja

Eduskunnan puolustusvaliokunta

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto: HE 61/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa

1 Lausuntopyynnöstä

Eduskunnan puolustusvaliokunta on tiistaina 27.4.2021 lähettämällään viestillä pyytänyt Poliisihallituksen kirjallista asiantuntijalausuntoa ja asiantuntijaa kuultavaksi asiassa HE 61/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa.

Poliisihallitus on osallistunut Puolustusministeriön asettaman työryhmän työskentelyyn, jonka tehtävänä oli arvioida sotilaskurinpitoa ja rikostorjuntaa Puolustusvoimissa koskevan lainsäädännön muutostarpeet ja valmistella tarvittaessa ehdotus sääntelyn uudistamiseksi. Poliisihallitus on myös toimittanut asiaa koskevan lausunnon työryhmän välimietinnöstä.

2 Hallituksen esityksen sisällöstä laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa osalta

Esitetyt muutokset lakiin sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa ovat yleisesti ottaen kannatettavia.

2.1 Rikosilmoituksen kirjaamisesta ja tutkintajärjestelyistä (27, 28 a, 28 b, 39 ja 40 §:t)

Lain 27 §:n 1. momenttiin lisätty velvoite rikosilmoituksen kirjaamisesta varmistaa osaltaan sotilasrikosten ilmoittamisen ja kirjaamisen vastaavan ns. rikosuhridirektiivissä (2012/29/EU) asetettuja velvoitteita antaa rikoksen asianomistajalle vahvistus rikosilmoituksen kirjaamisesta. Rikosilmoituksen kirjaamisen velvollisuus mahdollistaa myös toiminnan lainmukaisuuden seurannan esitutkinnan toimittamisen osalta.

Lakiin esitetyt muutokset esitutkinnan aloittamisen oikeudesta ovat kannatettavia. 28 a §:ssä säädetään pääesikunnan oikeudesta aloittaa esitutkinta ja 28 b §:ssä poliisin oikeudesta aloittaa esikunta. Kumpikin esitetty lisäys mahdollistaa sen, että pääesikunnalla tai poliisilla on mahdollista aloittaa esitutkinta esimerkiksi kiireellisissä tapauksissa tai sellaisissa tapauksissa, joissa esitutkinnan puolueettomuus tai muu syy puoltaa esitutkinnan aloittamista muutoin kuin kurinpitoesimiehen toimittamana.

Hallituksen esityksessä sotilaskurinpitolain muuttamiseksi 39 §:ssä on täsmennetty tehtävien siirtämistä poliisille siten, että kyseessä olisi esitutkinnan siirtäminen eikä yksittäinen tehtävä. Esitettyä muutos ei toisi juuri muutosta nykytilaan, mutta täsmentäisi tehtävän siirron osalta kyseessä olevan esitutkinnan siirrosta.

Hallituksen esityksen 40 §:ään estetään lisättäväksi kurinpitoesimiehen velvollisuus ilmoittaa laissa säädetyn toimenpiteen käynnistämisestä poliisille. Lisäyksellä pyritään siihen, että poliisilla on tosiasiallinen mahdollisuus arvioida se, onko tutkinnan siirtäminen poliisille tarpeen. Lisäystä voidaan pitää tarpeellisena. Velvoitteen toteuttamista käytännössä tulee arvioida yhteistyössä puolustusvoimien ja poliisin välillä, jotta varmistetaan toiminnan sujuvuus ja oleellisen tiedon välittyminen poliisille.

2.2 Puolustusvoimille rikosten selvittämistä varten annettava virka-apu 38 a §

Hallituksen esityksessä on tuotu esille tarve selkiyttää muiden viranomaisten puolustusvoimille antamaa virka-apua rikosten selvittämiseksi. Voimassa oleva laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa (255/2014) 38 §:ssä mahdollistaa poliisin antaman avun silloin, kun pääesikunnalla ei ole toimivaltaa 35 §:ssä säädetyn toimenpiteen tekemiseksi. 38 § ei kuitenkaan mahdollistaisi avun tai virka-avun antamista tilanteissa, joissa pääesikunnalla olisi toimivalta toimenpiteen suorittamiseksi, mutta ei esimerkiksi riittävää asiantuntemusta. Esitetty muutos on kannatettava ja se selkiyttää viranomaisten virka-apupyynnön perusteella annettavaa apua.

38 a §:ssä mainittujen viranomaisten velvollisuus virka-avun antamiselle on rajattu toimintaan, joka ei vaaranna pykälässä mainituille viranomaisille säädettyjen muiden tehtävien hoitamista. Edellä mainittu lisäys on tarpeellinen, koska poliisin operatiivisen toiminnan resurssi on sidottu lakisääteisten tehtävien päivittäiseen hoitamiseen ja virka-avun antamisen ajankohta on sovittava siten, ettei poliisin operatiiviselle toiminnalle aiheudu virka-avun antamisesta liikaa haittaa.

2.3 Muut sotilaskurinpitolakiin ja muihin lakeihin esitettävät muutokset

Sotilaskurinpitolakiin 44 §:ään esitettävä muutos tiedon saamisesta yksityiseltä yhteisöltä vastaisi pääosin poliisilain (872/2011) 4 luvun 3 §:ssä säädettyä toimivaltuutta. Esitetty muutos on toimintaympäristön muutoksen johdosta todennäköisesti tarpeellinen. Esitetty pykälä eroaa poliisilaissa olevasta muotoilusta muutamilta osin. Poliisilakia säädettäessä on katsottu tarpeelliseksi säätää siitä, että tietopyyntö yksityiselle yhteisölle voidaan tehdä poliisin päällystöön kuuluvan virkamiehen pyynnöstä. Voimassa olevassa laissa sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa tai esitetyssä muutoksessa ei ole täsmennetty, millä pääesikunnan virkamiehellä on oikeus tehdä pykälässä säädetty pyyntö tietojen saamiseksi yksityiseltä yhteisöltä.

Esitetty 44 § eroaa muiltakin osin edellä mainitusta poliisilain kohdasta. Rikostorjunnan lainsäädännön yhdenmukaisuuden kannalta olisi tarpeen tarkastella, olisiko rikostorjunnan kaikkien viranomaisten tiedonsaantioikeus yksityisiltä yhteisöiltä säädettävä samalla tavalla. Esityksen 44 §:ssä kuten myös voimassa olevassa lainsäädännössä poliisilaista poiketen mainittu

yksityiseltä yhteisöltä saatavien tietojen joukossa mainittu erikseen myös sähköpostisoite, johon liittyvien haltijatietojen voidaan olettaa sisältyvän jo sellaisenaan teleosoitteesta saataviin tietoihin tai muihin yksityiseltä yhteisöltä saataviin tietoihin. Poliisilakia vastaava kirjaus on myös laissa rikostorjunnasta Tullissa (623/2015) 14 §:ssä, jossa ei ole myöskään mainittu sähköpostiosoitetta. Hallituksen esityksessä poliisilain muuttamiseksi (HE 224/2010) s. 93 on esitetty, että teleosoitteeksi voidaan tulkita esimerkiksi sähköpostiosoite, jolloin sähköpostiosoitteen mainitseminen erillisenä tietoluokkana sotilaskurinpitolaissa ei olisi tarpeen.

Lakiin esitetty muutos puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien virkamiesten virkamerkistä on kannatettava ja esitetty muutos sisältää velvoitteen virkamerkin esittämisestä toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle.

3 Resurssivaikutukset

Hallituksen esityksessä mainitut tehtävät saattavat jossain määrin lisätä poliisin tehtäviä, mikäli puolustusvoimien poliisille osoittamien rikostorjuntaan liittyvien virka-apupyyntöjen määrä lisääntyy nykyisestä. Tarkempia arvioita poliisin tehtävien lisääntymisestä lainsäädännön muutoksen johdosta ei ole mahdollista tässä vaiheessa antaa.